

Module 4: Privacy

Casus Google Spanje – Het verhaal van de Spaanse zakenman tegen Google

Module: Privacy

Kan je vragen dat Google informatie over jou uit de zoekresultaten verwijdert? Geven het recht op privacy en op bescherming van persoonsgegevens in de EU je ‘het recht om te worden vergeten’? Of zijn er belangen die voorgaan op dat recht? Wat met de vrijheid van anderen om informatie te krijgen? Leerlingen worden uitgenodigd verschillende belangen kritisch tegen elkaar af te wegen in het licht van de waarden waarop de EU berust. Ze moeten daarbij naar de concrete context kijken.

Afb. 17

Deze casus illustreert de waarde van de rechtsstaat. Dat een EU-burger via een rechtbank zijn EU-rechten kan afdwingen van Google, een internetreus, is niet vanzelfsprekend. David haalt het hier tegen Goliath! Ook de groten moeten het recht respecteren. Deze casus toont daarenboven hoe een actieve en mondige burger brede maatschappelijke ontwikkelingen kan teweegbrengen. In het vervolg van de zaak wordt duidelijk hoe de fundamentele keuzes uiteindelijk via het politieke proces worden gemaakt. Het is de EU-wetgever die in de GDPR (de EU-Privacyverordening) grondrechten met elkaar in evenwicht brengt. Daarmee biedt deze casus ook een gelegenheid om EU-wetgeving toe te lichten en na te denken over het belang van de democratie in de EU.

EU-waarden	<ul style="list-style-type: none">> vrijheid> democratie, rechtsstaat> eerbiediging van de mensenrechten	art. 2 UV
EU-doelstellingen	<ul style="list-style-type: none">> een ruimte van vrijheid, veiligheid en recht> economische en sociale vooruitgang> welzijn van burgers> bescherming van natuurlijke personen bij de verwerking van persoonsgegevens	art. 3 UV art. 16 WV

EU-beginselen	<ul style="list-style-type: none"> > democratie, rechtsstaat 	art. 9-12 UV
EU-rechten	<ul style="list-style-type: none"> > recht op eerbiediging van privéleven > recht op bescherming van persoonsgegevens > recht om te worden vergeten 	art. 7 HV art. 8 HV, art. 16 WV GDPR

I. Informatief luik

Google Spanje, Hof van Justitie van de Europese Unie, arrest van 13 mei 2014¹²⁸

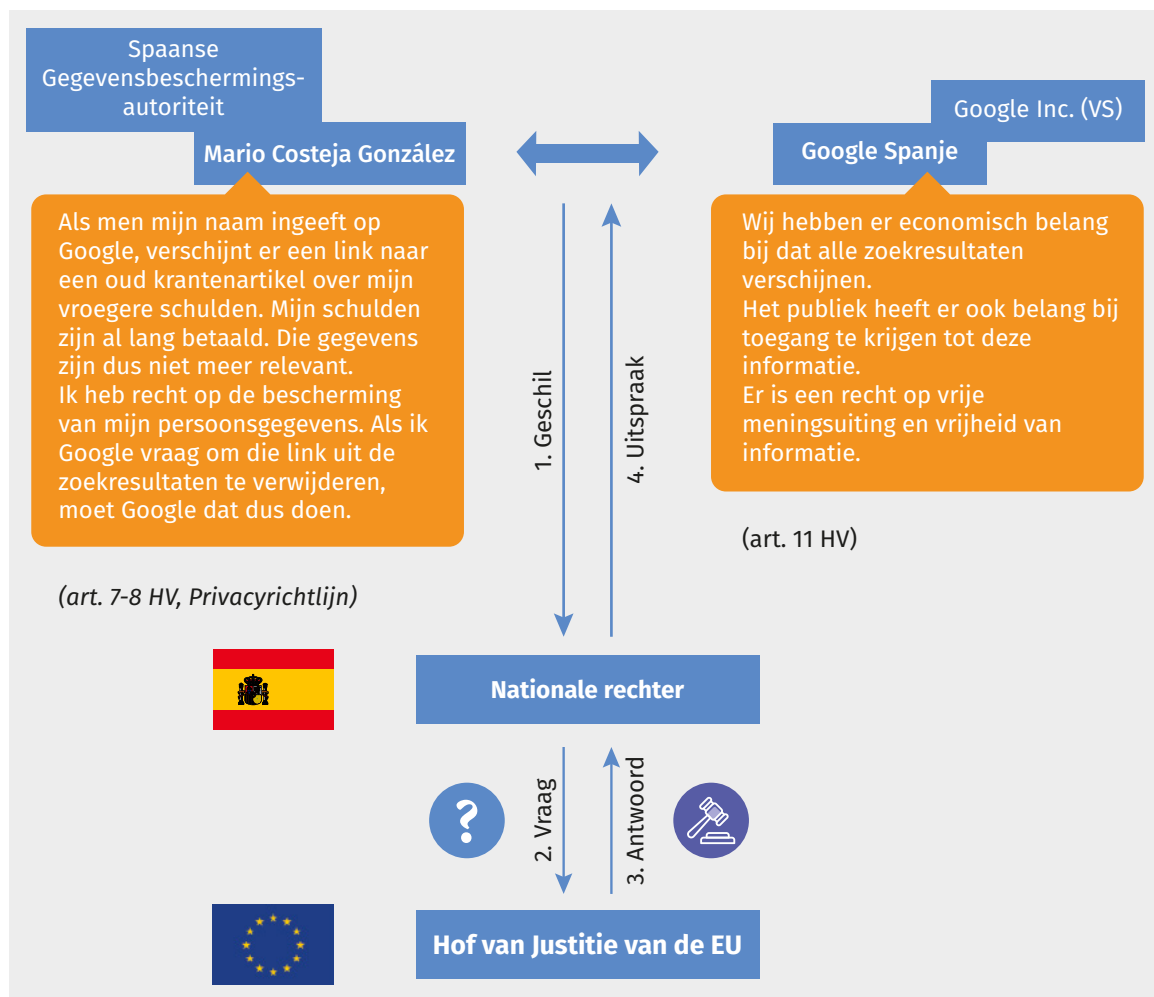
A. Feiten

Mario Costeja González is een Spaanse zakenman die in Spanje woont. Hij is misnoegd, want wanneer hij in 2010 zijn naam in de Google-internetzoekmachine ingeeft, verschijnt er een link naar een artikel dat in 1998 over hem werd gepubliceerd in de veelgelezen Spaanse krant *La Vanguardia*. Dat artikel vermeldt dat hij indertijd zijn schulden niet kon betalen en dat zijn gebouwen per opbod moesten worden verkocht om zijn schulden af te lossen. Het ging om sociale zekerheidsschulden.

Mario vraagt aan de krant om het elektronische krantenartikel te verwijderen. Hij argumenteert dat die oude schulden inmiddels zijn betaald en dat een openbare verkoop van meer dan tien jaar geleden voor de lezer nu irrelevant is. De krant weigert. Vervolgens verzoekt Mario aan Google Spanje om de links te verwijderen. Google Spanje stuurt het verzoek door naar Google Incorporated in de Verenigde Staten. Google Spanje is daar immers een dochteronderneming van. Mario dient ook klacht in bij de Spaanse Gegevensbeschermingsautoriteit. Die dringt er zelf bij Google Spanje en Google Inc. op aan de gegevens te verwijderen. Maar Google Spanje en Google Inc. gaan niet akkoord en de zaak komt voor een Spaanse rechter. Die is onzeker over de EU-regels inzake privacy en stelt prejudiciële vragen aan het Hof van Justitie van de Europese Unie.

¹²⁸ Zaak C-131/12, zie ECLI:EU:C:2014:317.

B. Probleem

C. Kernbeginselen en beslissing van het Hof

1. Over welke EU-rechten gaat dit verhaal? Welke EU-waarden, -doelstellingen en -beginselen komen aan bod? (DNA van de EU)

De zaak *Google Spanje* wordt het best bekeken vanuit twee invalshoeken (a en b). Nadien volgt een afweging (c).

a) Het grondrecht op privacy en op bescherming van persoonsgegevens

Het recht op privacy wordt beschermd in het Handvest van de grondrechten van de EU (art. 7 HV). Naast het recht op de eerbiediging van het privéleven is er het recht op bescherming van de persoonsgegevens (art. 8 HV, ook art. 16 WV). Deze grondrechten verhinderen dat iemand zomaar je privége-

gevens kan gebruiken. Ze beschermen je privégegevens zowel tegen overheden als tegen particuliere bedrijven en privépersonen.¹²⁹

b) Het grondrecht op vrije meningsuiting en op vrijheid van informatie

De grondrechten op privacy en op bescherming van persoonsgegevens zijn niet absoluut: ze gelden niet onbeperkt. Zo moeten de privacyrechten van de ene worden afgewogen tegen het recht op vrijheid van meningsuiting en het recht op vrijheid van informatie van de andere. Die laatste rechten zijn belangrijk voor het functioneren van een gezonde democratie.

De vrijheid van meningsuiting en van informatie (art. 11 HV)

“1. Eenieder heeft recht op vrijheid van meningsuiting. Dit recht omvat de vrijheid een mening te hebben en de vrijheid kennis te nemen en te geven van informatie of ideeën, zonder inmenging van enig openbaar gezag en ongeacht grenzen.

2. De vrijheid en de pluriformiteit van de media worden geëerbiedigd.”

c) Afweging (balancing)

Privacy en vrijheid zijn waarden die kunnen botsen. Het recht op bescherming van de persoonsgegevens van Mario staat hier haaks op het recht op vrijheid van informatie van internetgebruikers. De rechten moeten daarom tegen elkaar worden afgewogen (*balancing*). De EU-wetgeving helpt daarbij door specifieke bepalingen, zoals de Privacyrichtlijn en de recentere Privacyverordening. Nog voor het Handvest van toepassing werd in 2009, was er de EU-Privacyrichtlijn uit 1995.¹³⁰ Het is die Richtlijn die het Hof van Justitie in het verhaal van Mario uitlegt. De doelstelling van de Privacyrichtlijn is een hoog niveau van bescherming van het privéleven te waarborgen bij de verwerking van persoonsgegevens.¹³¹ Maar moet Google die EU-Privacyrichtlijn wel respecteren?

2. Moet Google de EU-privacyregels respecteren? Ja!

Het Amerikaanse bedrijf Google Inc., gevestigd in Silicon Valley in Californië, heeft vestigingen in de EU, zoals Google Spanje. In zijn vestiging op het grondgebied van een EU-lidstaat moet Google de EU-regels respecteren. De persoonsgegevens van burgers in de EU moeten worden beschermd.

¹²⁹ Zie verder masterfiche Privacy.

¹³⁰ Richtlijn 95/46 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens. Nu geldt de Privacyverordening (zie Vervolg: GDPR).

¹³¹ Art. 1 en overweging 10.

Gaat het bij een zoekmachine zoals Google wel over een ‘verwerking van persoonsgegevens’?

Ja. Het Hof van Justitie stelt dat de weergave van persoonsgegevens in de resultatenlijst van een zoekopdracht een verwerking van die persoonsgegevens vormt. Google en andere zoekmachines zijn niet vrijgesteld van de verplichtingen van de Privacyrichtlijn. Het doel van deze Richtlijn is juist om een hoog niveau van bescherming van het privéleven te waarborgen bij dergelijke verwerking van persoonsgegevens.

3. Wat is dan de verantwoordelijkheid van een zoekmachine zoals Google?

a) Uitwissen van gegevens

Moet Google, als exploitant van een zoekmachine, de koppeling naar het artikel in *La Vanguardia* verwijderen, ook al bevatten die webpagina's correcte informatie over Mario?

De Privacyrichtlijn stelt dat persoonsgegevens alleen mogen worden verwerkt voor welbepaalde doeleinden en niet langer dan daarvoor nodig is. Burgers hebben een recht van verzet tegen de verwerking van hun persoonsgegevens wanneer er zwaarwegende en gerechtvaardigde redenen zijn die verband houden met hun bijzondere situatie. De Gegevensbeschermingsautoriteit mag dan onder meer de *uitwissing* van de gegevens opleggen.¹³²

Het Hof van Justitie merkt op dat de toepassing van die bepalingen uit de Privacyrichtlijn noodzakelijkerwijze een afweging met zich meebrengt van de tegengestelde rechten en belangen. Zo zijn de grondrechten op privacy en op bescherming van persoonsgegevens van het Handvest aan de orde (art. 7 en 8). Bij die afweging moet specifiek rekening worden gehouden met alle omstandigheden van de concrete situatie.

Wat betekent dat hier? De redenering verloopt in verschillende stappen.

b) Internet en zoekmachines: een ernstig gevaar voor de EU-grondrechten op privacy en op bescherming van persoonsgegevens

Het Hof wijst er eerst op dat internet en de zoekmachines leiden tot een gevaar voor het privéleven. Ze spelen een belangrijke rol in de samenleving. De informatie die ze geven, is overal beschikbaar. Elke internetgebruiker kan via zoekmachines een gedetailleerd profiel van mensen opstellen. De zoekmachine geeft een gestructureerd overzicht van de informatie die op internet over een persoon bestaat. De informatie brengt tal van aspecten van zijn privéleven bij mekaar, aspecten die zonder de zoekmachine niet of zeer moeilijk met elkaar in verband kunnen worden gebracht.

¹³² Art 28,3.

c) Afweging

Het Hof maakt dan een afweging van de *grondrechten op privacy en op bescherming van persoonsgegevens* (art. 7 en 8 HV) met andere *rechten en belangen*.

- Het louter economische belang van Google als de exploitant van de zoekmachine kan zo'n ernstige inmenging in deze grondrechten niet rechtvaardigen.
- Het belang van de internetgebruikers om toegang te hebben tot informatie moet in evenwicht zijn met deze grondrechten.

In de regel hebben de grondrechten op privacy en op bescherming van persoonsgegevens voorrang op het belang van internetgebruikers om toegang te hebben tot informatie.

In bijzondere gevallen moeten de grondrechten op privacy en op bescherming van persoonsgegevens wijken en **weegt de toegang tot informatie zwaarder door**. Dat hangt af van de aard van de informatie en de gevoeligheid voor het privéleven. Het belang van het publiek om over de informatie te beschikken wordt ook bepaald door de rol die de betrokken persoon in het openbare leven speelt.

d) De doelstelling voor de bekendmaking bestaat niet meer

De oorspronkelijke verwerking van de persoonsgegevens bestond uit de publicatie op de webpagina's van de Spaanse krant *La Vanguardia*. De doelstelling van die verwerking was de verplichte verkoop per opbod van de gebouwen van Mario bekend te maken, zodat zijn sociale zekerheidsschulden met de opbrengst van de verkoop konden worden afgelost. Het Hof wijst erop dat die doelstelling tien jaar later niet langer bestaat.

De informatie zoveel jaren later nog beschikbaar stellen via een zoekmachine als Google is een grotere inmenging in het privéleven van Mario dan de oorspronkelijke publicatie was. Daarom is de exploitant van de zoekmachine verplicht om de link te verwijderen uit de resultatenlijst, zelfs al is de informatie correct en bestaat de webpagina nog.

4. Bestaat er een recht om te worden vergeten? Kan Mario eisen dat de informatie wordt verwijderd uit de Google zoekresultaten? Ja!

Hebben Europese burgers een recht om te worden vergeten wanneer de informatie na verloop van tijd geen belang meer heeft? Of moet alle informatie steeds openbaar blijven, zonder tijdslimiet?

Kan Mario Costeja González van Google, de exploitant van een zoekmachine, eisen om bepaalde informatie – waarvan hij wenst dat ze 'vergeten' wordt – te wissen uit de lijst met zoekresultaten? Volgt dat uit de Privacyrichtlijn?

Mario en Google verschillen daarover van mening. Hoewel het een conflict betreft tussen Mario, een Spaans burger, en Google, uit andere lidstaten ook hun mening voor het Hof van Justitie. De reden hiervoor is dat de interpretatie die het Hof aan EU-regels geeft meteen in de hele EU geldt.

- **Ja**, volgens **Mario, ondersteund door de Spaanse en de Italiaanse regering**. Zij vinden dat iemand zich kan verzetten tegen de vermelding (de indexering) van persoonsgegevens door een zoekmachine indien de verspreiding van die gegevens hem schade kan berokkenen. Ze argumenteren dat het 'recht om te worden vergeten' deel uitmaakt van de EU-grondrechten op eerbie-

diging van het privéleven en op bescherming van persoonsgegevens. Die wegen volgens hen zwaarder door dan de belangen van de exploitant van een zoekmachine en het algemeen belang van de vrijheid van informatie.

Concreet wil Mario dat de artikels niet langer verschijnen als je zijn naam invult op Google. Hij zegt dat hij schade lijdt door de links naar de oude artikels over hem. Hij wil liever dat zijn naam niet meer verbonden is aan die oude schulden. Hij is van oordeel dat Google zijn grondrechten schendt, waaronder het recht om te worden vergeten.

- **Neen, aldus Google, ondersteund door de Griekse, Oostenrijkse en Poolse regering en de Commissie.** Mario kan niet eisen dat Google de zoekresultaten verwijdert. Zij menen dat een verwijdering enkel kan worden geëist als er sprake is van een bijzondere situatie waar er zwaarwegende en gerechtvaardigde redenen voor een verwijdering zijn. Het feit dat Mario schade kan ondervinden of zijn loutere wens om vergeten te worden, volstaan niet. De privacyrechten van Mario zijn volgens Google niet ingeperkt.

Het Hof van Justitie bevestigt dat er een recht bestaat om vergeten te worden. Het Hof bekijkt de concrete omstandigheden van de zaak en maakt een afweging tussen de verschillende rechten en de economische belangen. Het Hof heeft geen problemen met de oorspronkelijke verwerking van de persoonsgegevens, maar wel met de verwerking door Google tien jaar nadien. De publicatie was aanvankelijk belangrijk om het publiek in te lichten over de openbare verkoop (met opbod) van Mario's gebouwen. Dat was in 1998 nodig om tot schuldaflossing te kunnen komen. De Spaanse wet legde die bekendmaking zelfs op. In de omstandigheden van de casus meer dan tien jaar later, is de bekendmaking echter niet langer noodzakelijk. Google moet daarom op vraag van Mario de koppeling naar die informatie wissen uit de resultatenlijst van zijn zoekmachine. Het Hof benadrukt dat Mario niet moet aantonen dat hij schade lijdt door de bekendmaking. Dat zou anders zijn voor iemand die een rol in het openbare leven speelt. Dan weegt het belang van het publiek om toegang tot de informatie te krijgen zwaarder door.¹³³

Na verloop van tijd kan een aanvankelijk rechtmatige verwerking van gegevens onverenigbaar worden met de Privacyrichtlijn en de grondrechten. Wanneer de gegevens niet langer noodzakelijk zijn voor de doeleinden waarvoor zij aanvankelijk werden verzameld of verwerkt, is een nieuwe gegevensverwerking niet verenigbaar met de Privacyrichtlijn. Als links niet langer nuttig zijn, moeten ze dus van de resultatenlijst worden gewist.

Op basis van zijn grondrechten op privacy en op bescherming van persoonsgegevens uit het Handvest (art. 7 en 8) kan Mario eisen dat de oude informatie over hem niet langer in de zoekresultaten van Google verschijnt. Deze grondrechten krijgen in beginsel voorrang op het economische belang van de exploitant van de zoekmachine én op het belang van het publiek om die informatie te vinden bij een opzoeking op zijn naam. Dat zal echter niet het geval zijn indien het gaat om een persoon die een bijzondere rol speelt in het openbare leven. In zo'n geval kan een inmenging in de grondrechten van de betrokkene worden gerechtvaardigd door het belang dat het publiek erbij heeft om via de zoekresultaten toegang te hebben tot bepaalde informatie over die bijzondere persoon. Die uitzondering is in het geval van Mario echter niet aan de orde.

¹³³ Privacyrichtlijn art. 12 en 14.

D. Vervolg na de beslissing van het Hof van Justitie

1. Voor Mario en Google (de partijen)

Mario wint zijn rechtszaak; Google verliest. De Spaanse Gegevensbeschermingsautoriteit werkt het recht om te worden vergeten verder uit en beveelt Google om de links naar de oude artikels uit de zoekresultaten te verwijderen.¹³⁴

Paradoxaal genoeg leidt de enorme media-aandacht voor de zaak *Google Spanje* ertoe dat veel mensen te weten komen dat Mario vroeger schulden had en dat zijn gebouwen bij openbaar opbod moesten worden verkocht, terwijl het net zijn bedoeling was dat die informatie minder bekend zou worden.¹³⁵ Maar Mario heeft met zijn gerechtelijke actie veel betekend voor het recht op privacy voor anderen. Google krijgt sindsdien vele aanvragen tot het verwijderen van informatie.¹³⁶ Daar zitten ook niet-evidente aanvragen tussen (zie verder casus GC).

2. Voor de maatschappij: actief burgerschap loont

De casus *Google Spanje* toont hoe een individu zijn rechten voor de rechter kan verdedigen en daarmee tegelijkertijd de ontwikkeling van de Europese rechtsorde kan beïnvloeden. De uitspraak van het Hof van Justitie in deze zaak, gelanceerd in Spanje door één mondige burger, Mario Costeja González, versterkte niet alleen het recht op bescherming van persoonsgegevens in de EU, maar leidde wereldwijd tot een groter bewustzijn van de privacyrechten online. De casus *Google Spanje* is alom bekend als de casus die 'het recht om te worden vergeten' toekende.¹³⁷ Het feit dat een enkele EU-burger via een rechtbank zijn rechten kan afdwingen t.o.v. een internetreus als Google is niet vanzelfsprekend. Toch is het essentieel in een **rechtsstaat** (een van de waarden waarop de EU berust, art. 2 UV).¹³⁸ Eenieder moet de wet respecteren, ook grote, machtige bedrijven.

De zaak toont ook de interactie tussen rechters en wetgever. Uiteindelijk moeten fundamentele keuzes via het politieke proces worden gemaakt, zeker bij gevoelige belangenafwegingen. In 2016 is het niet het Hof van Justitie van de EU, maar de EU-wetgever die beslist hoe de betrokken grondrechten met elkaar in evenwicht moeten worden gebracht. Het Europees Parlement en de Raad hebben op voorstel van de Commissie een recht om te worden vergeten in wetteksten gegoten. De nieuwe Privacyverordening (de 'GDPR') vervangt de Privacyrichtlijn (meer daarover in het volgende punt).

Extra: Deze zaak biedt een gelegenheid om de rol van de EU-instellingen in het wetgevend proces uit te leggen en om begrippen uit de EU-wetgeving, zoals 'verordening' en 'richtlijn' toe te lichten.¹³⁹

134 Audiencia Nacional, Sala de lo Contencioso, sentencia de 29.12.2014, Google Spain, S.L. e.a. / Agencia de Protección de Datos (AEPD) e.a.

135 Zie bijv. D. Lee, 'What is the "right to be forgotten"?' *BBCNews* (13.05.2014), <https://www.bbc.com/news/technology-27394751>

136 Bloomberg, 'Google removes results after "right to be forgotten" ruling' *The Irish Times* (26.06.2014), <https://www.irishtimes.com/business/technology/google-removes-results-after-right-to-be-forgotten-ruling-1.1846224>

137 Het Hof spreekt niet letterlijk over 'het recht om te worden vergeten': arrest 569,70-76.

138 Woordenlijst.

139 Masterfiche EU-regels; woordenlijst.

De zaak illustreert dat burgers actoren zijn in zowel gerechtelijke processen (burgers verdedigen hun rechten voor een rechter) als in wetgevingsprocessen (burgers kunnen hun stem laten horen in het publieke debat en deelnemen aan Europese en nationale parlementsverkiezingen). Voor beide processen hebben burgers kennis nodig van hun rechten en dienen ze zich bewust te zijn van problemen in de samenleving. De EU-dimensie in burgerschapsvorming stelt leerlingen in staat hun rechten uit te oefenen en actief deel te nemen aan het democratische leven.¹⁴⁰

3. Het recht om te worden vergeten – de huidige EU-wetgeving (de GDPR)

Vanwege de expansie van de digitale wereld en de problemen die dat meebrengt, nam de EU in 2016 de Algemene Verordening Gegevensbescherming (de 'Privacyverordening') aan.¹⁴¹ Die verordening is beter bekend als 'de GDPR', de afkorting van de Engelse naam van de verordening: General Data Protection Regulation. Het recht om te worden vergeten, dat voor het eerst door het Hof van Justitie werd erkend in de casus *Google Spanje*, staat nu in de GDPR. Dat illustreert hoe EU-wetgeving zich aanpast aan veranderende omstandigheden en rekening houdt met rechtspraak die leemtes in oudere wetgeving aan het licht brengt. De Privacyverordening spreekt over 'het recht op gegevenswissing' of 'het recht op vergetelheid' (art. 17, 'the right to erasure'). De GDPR legt uit in welke gevallen iemand het wissen van zijn persoonsgegevens kan eisen. Dat is het geval wanneer de persoonsgegevens niet langer nodig zijn voor de doeleinden waarvoor zij werden verzameld. Dat kan ook wanneer de verwerking is gebaseerd op de toestemming van de betrokkene en deze zijn toestemming terugtrekt of wanneer de persoonsgegevens onrechtmatig zijn verwerkt. Soms is er geen verplichting tot wissen, bijv. wanneer de verwerking van persoonsgegevens nodig is voor het recht op vrijheid van meningsuiting en informatie, of voor het nakomen van nationale of Europese wetgeving.

Extra: De EU-wetgever schrijft vooraan in de GDPR:

De verwerking van persoonsgegevens moet ten dienste van de mens staan. Het recht op bescherming van persoonsgegevens heeft geen absolute gelding, maar moet worden beschouwd in relatie tot de functie ervan in de samenleving en moet conform het evenredigheidsbeginsel tegen andere grondrechten worden afgewogen. Deze verordening eerbiedigt alle grondrechten alsook de vrijheden en beginselen die zijn erkend in het Handvest zoals dat in de Verdragen is verankerd, met name de eerbiediging van het privéleven en het familie- en gezinsleven, woning en communicatie, de bescherming van persoonsgegevens, de vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst, de vrijheid van meningsuiting en van informatie, de vrijheid van ondernemerschap, het recht op een doeltreffende voorziening in rechte en op een onpartijdig gerecht, en het recht op culturele, godsdienstige en taalkundige verscheidenheid.¹⁴²

De GDPR verplicht lidstaten om wetten te maken die het EU-recht op bescherming van persoonsgegevens in overeenstemming brengen met het recht op vrijheid van meningsuiting en van informatie. Bij de verwerking van persoonsgegevens om journalistieke doeleinden of bij academische, artistieke of literaire uitdrukkingen mogen de lidstaten uitzonderingen vaststellen op sommige privacyregels van de GDPR. Die uitzonderingen moeten noodzakelijk zijn voor de vrijheid van meningsuiting en van informatie.¹⁴³

140 Masterfiche Democratie.

141 Verordening 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens.

142 Overweging 4. Zie ook overweging 65.

143 Art. 85.

4. Opvolgzaak *GC en andere*: wie heeft het recht om te worden vergeten? Bijzondere categorieën

Na de zaak *Google Spanje* sturen vele mensen een aanvraag naar Google om te worden ‘vergeten’. Ze willen niet dat er nog langer een link naar bepaalde informatie verschijnt wanneer iemand hun naam in de Google-zoekbalk intypt. Maar hoever reikt het recht om te worden vergeten? In Frankrijk doen zich vier probleemsituaties voor. Google weigert aan vier personen om een link naar informatie over hen te verwijderen uit de zoekresultaten.¹⁴⁴

- **GC** is een politica die verzoekt om de verwijdering van een link naar YouTube waarin ze wordt afgebeeld naast de burgemeester van een gemeente en waarin met een satirische fotomontage wordt gealludeerd op hun vermeende intieme relatie.
- **AF** vraagt de verwijdering van een link naar een online artikel dat hem noemt als hoofd *public relations* van de *Scientology Church*, een beroep dat hij niet meer uitoefent.
- **BH** vraagt de verwijdering van links naar artikelen over zijn vervolging als verdachte in een zaak over de financiering van een politieke partij. Er zijn geen artikelen bij die de afloop van het onderzoek vermelden.
- **ED** verzoekt verwijdering van links naar artikelen in Franse kranten over een strafzitting en zijn veroordeling tot gevangenisstraf wegens aanranding van een minderjarige van vijftien jaar.

Moet Google volgens de EU-privacyregels elke aanvraag tot verwijderen van informatie inwilligen? Het gaat alweer om een afweging tussen grondrechten: de grondrechten op privacy en op bescherming van persoonsgegevens van degene die om verwijdering verzoekt en het grondrecht op vrijheid van informatie van de internetgebruikers die mogelijk geïnteresseerd zijn in de informatie. De hoogste bestuursrechter in Frankrijk legt de situaties voor aan het Hof van Justitie van de EU en vraagt om verduidelijking van het recht om te worden vergeten.

Het Hof van Justitie herinnert eraan dat niet alleen de *auteurs van webpagina's* de grondrechten op privacy en op bescherming van persoonsgegevens moeten respecteren, maar dat ook de *zoekmachines* een grote verantwoordelijkheid hebben. De exploitant van de zoekmachine is namelijk verantwoordelijk voor het feit dat webpagina's worden geïndexeerd en in de resultatenlijst komen.

Deze grondrechten hebben *in de regel* voorrang op het recht van vrijheid van informatie van internetgebruikers. Toch kan *in bijzondere gevallen* het recht op informatie primeren. Dat hangt enerzijds af van het belang dat het publiek erbij heeft om over de informatie te beschikken. Dat wordt bepaald door de rol die deze persoon in het openbare leven speelt. Anderzijds hangt het af van de aard van de informatie en de gevoeligheid ervan voor het privéleven van de betrokkene. De gevoeligheid van de gegevens is groot als het bijv. gaat over ras of etnische afkomst, politieke opvattingen, religieuze of levensbeschouwelijke overtuigingen, lidmaatschap van een vakbond, genetische gegevens, of seksuele geaardheid. Wanneer de informatie binnen een van die categorieën valt, is de verwerking van persoonsgegevens in de regel verboden.¹⁴⁵ Inbreuken op de privacyrechten die binnen die bijzondere categorieën vallen, zijn bijzonder ernstig. Een exploitant van een zoekmachine zoals Google moet daar rekening mee houden wanneer hij beslist de link al dan niet te verwijderen.

¹⁴⁴ *GC e.a.*, arrest van het Hof van Justitie van 24 september 2019, zaak C-136/17, zie ECLI:EU:C:2019:773.

¹⁴⁵ Art. 8,1 en 5 Privacyrichtlijn; art. 9,1-10 GDPR.

Bij de afweging van belangen moet de concrete context worden bekeken. Wat bijv. geldt voor een gewone (anonieme) burger geldt daarom niet voor een bekend politicus. De eerste geniet een hoger niveau van privacy dan de tweede. Sommige personen leven nu eenmaal meer ‘openbaar’ dan anderen. Kiezers hebben recht op bepaalde informatie over politici en kandidaten. Ook bij meer publieke figuren moeten de beperkingen op hun privacy echter evenredig blijven.

Wanneer het verzoek tot verwijdering een link betreft met persoonsgegevens van bijzondere categorieën, moet de exploitant van een zoekmachine op basis van alle relevante elementen van het geval nagaan of de opname van die link in de resultatenlijst strikt noodzakelijk is voor de bescherming van het recht op vrijheid van informatie van de internetgebruikers (art. 11 HV). Die internetgebruikers zijn mogelijk geïnteresseerd in toegang tot een webpagina via een dergelijke zoekopdracht.

Wat de zaak *ED* betreft: de exploitant van de zoekmachine moet de links m.b.t. een strafrechtelijke veroordeling verwijderen als het gaat over vroegere fases van de procedure en de informatie niet meer actueel is. Ook dan moet in de concrete omstandigheden worden gezien of de grondrechten op privacy en op bescherming van persoonsgegevens (art. 7 en 8 HV) prevaleren boven de vrijheid van informatie (art. 11 HV) van mogelijk geïnteresseerde internetgebruikers.

E. Meer info

- Google, ‘EU-privacyverwijdering’¹⁴⁶
- Google, ‘Right to be Forgotten Overview’¹⁴⁷
- Webwijzer.nl, ‘Ontgooglen: jezelf verwijderen van Google’¹⁴⁸

II. Didactisch luik

A. Lesthema’s en leerdomeinen

- privacy, gegevensbescherming, recht om vergeten te worden (bijv. op Google en Instagram)
- recht op informatie
- digitaal verkeer
- economische belangen en grondrechten¹⁴⁹

Je kunt de thema’s van deze casus verruimen aan de hand van de masterfiches Privacy en Interne markt.

- leerdomeinen uit de inleiding
- communicatiewetenschappen, informatica

146 https://www.google.com/webmasters/tools/legal-removal-request?complaint_type=rtbf&visit_id=637341420898661352-2208572172&hl=nl&rd=1

147 <https://support.google.com/legal/answer/10769224?hl=en>

148 <https://www.webwijzer.nl/sociale-netwerken/ontgooglen-jezelf-verwijderen-van-google.html>

149 Hier gaat het over de Spaanse zakenman Mario Costeja González. Voor de impact van EU-grondrechten op de handelsrelaties EU-VS, zie casus *Schrems*.

B. Onderwijsdoelen

Onderwijsdoelen uit de inleiding

Burgerschaps- en digitale competenties, zoals

- › regels van de digitale wereld kritisch toepassen (D/A 4.8, D 4.8, A 4.7)
- › kritisch reflecteren over de manier waarop men individueel actie kan ondernemen omtrent [...] nationale of mondiale kwesties en over de mogelijke gevolgen ervan (D 7.10)
- › de dynamiek van de rechtsstaat onderscheiden, die gebaseerd is op grondrechten (D/A 7.19, D 7.21)

Mogelijke concrete lesdoelen

- › lesdoelen uit de inleiding
- › uitleggen wat het recht op eerbiediging van het privéleven, het recht op de bescherming van persoonsgegevens en het recht om vergeten te worden zijn en verbinden met het DNA van de EU
- › beargumenteren waarom deze rechten belangrijk zijn
- › deze rechten afwegen tegen het recht op vrije meningsuiting en het recht op vrijheid van informatie
- › belangen afwegen (individuele belangen, economische belangen en doelstellingen van algemeen belang)

C. Lesactiviteiten

1. Link met de leefwereld: wat als?

Via deze drie scenario's kun je de interesse van leerlingen voor privacy wekken:

1. Stel dat je via een datingapp in contact kwam met iemand met wie het klikt. Je hebt al heel wat gechat en maakt nu plannen om met elkaar 'in het echt' af te spreken.
 - › Wat zou je doen voor je voor het eerst met die persoon afspreekt? [Waarschijnlijk zullen de leerlingen zeggen dat ze de naam van die persoon zouden googelen of eens op Facebook of Instagram zouden opzoeken.]
 - › Zou je met die persoon afspreken als je een online krantenartikel vindt waarin staat dat die persoon als tienjarige op een fietsdiefstal is betrapt? Vind je het goed dat je dergelijke informatie over een onbekende kunt vinden op het internet? [Je kunt hen erop wijzen dat we vaak informatie over het privéleven van bekende en onbekende mensen opzoeken via zoekmachines zoals Google, Ecosia, Bing en Yahoo, en dat die informatie ook jaren na de feiten nog terug te vinden is.]
 - › Als je een vaste relatie hebt, zou je het dan fijn vinden dat je profiel nog te vinden is via de datingapp? [Op basis van de GDPR kun je vragen om deze gegevens te wissen.]¹⁵⁰
2. Stel dat je vroeger eens bij het uitgaan met je plaatselijke jeugdbeweging iets te veel had gedronken. Je besloot samen met enkele kameraden om in het holst van de nacht belletjetrek te doen in de buurt. Uiteindelijk werd de politie erbij gehaald en brachten jullie de nacht in de cel door. De dag erna werd een artikel gepubliceerd in de streekkrant: 'Een bel te ver: Zatte jongeren brengen nacht in cel door'.¹⁵¹ In het

¹⁵⁰ Zie video 'GDPR - Right to be Forgotten', <https://www.youtube.com/watch?v=bPy0Udg5l8Y>

¹⁵¹ "Belletje trek" eindigt in de cel' *Het Nieuwsblad* (21.05.2013), https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20130520_00589169

artikel was ook een foto opgenomen (gemaakt door een buurtbewoner) waarop jullie duidelijk zichtbaar zijn. Het verhaal bleef voor even sterk leven in je regio, maar werd erna vlug vergeten. Zoveel jaar later studeer je af aan de hogeschool en ben je aan het solliciteren. Tijdens een sollicitatie word je om uitleg over het voorval gevraagd. De werkgever had je naam opgezocht op het internet en kwam al snel bij dat artikel terecht. Hij vraagt zich af of hij je wel in alle omstandigheden kan vertrouwen ...

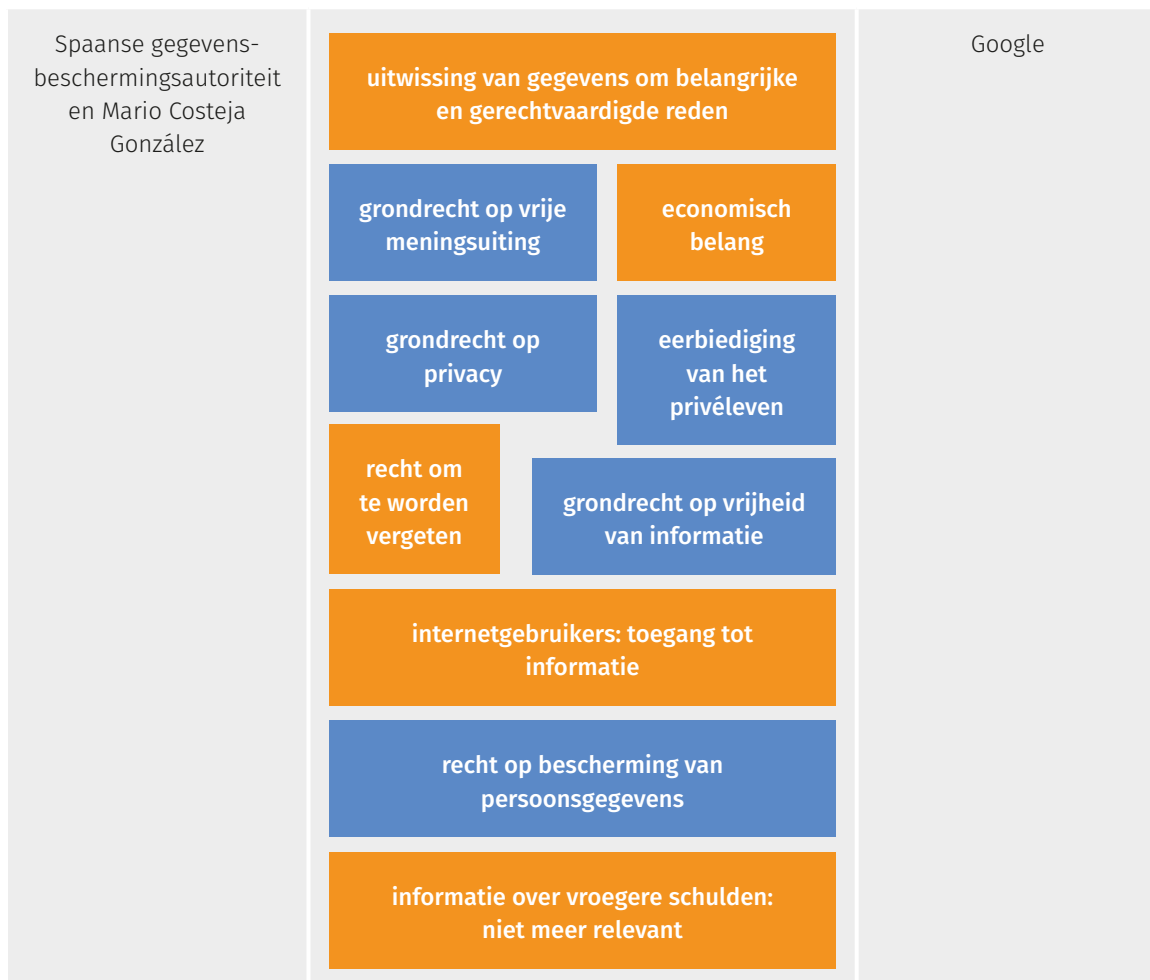
- Vind je het goed dat het krantenartikel zoveel jaar na de feiten nog terug te vinden is?
- Denk je dat je kunt eisen dat het krantenartikel niet meer in de zoekresultaten verschijnt als je je naam googelt? Vind je dat je moet kunnen eisen om 'vergeten' te worden?

3. Stel dat je, toen je dertien was, een filmpje op YouTube hebt gepost waarin je een zelfgemaakt liedje zong in een grappige outfit. Je vond dat toen heel geslaagd, maar nu vind je het maar gênant.

- Vind je dat je moet kunnen eisen dat het filmpje niet te vinden is bij een zoekopdracht in Google of YouTube op jouw naam?

2. Argumenten ordenen

3. Verbinden met EU-waarden en -rechten en onderwijsleergesprek

Vertel het verhaal van *Google Spanje* of laat de leerlingen zelf de feiten lezen (zie I.A). Daarna bespreken ze per twee de volgende vragen en schrijven ze hun antwoorden neer in een rooster (zie modelantwoord hieronder):

- Welke EU-waarden botsen in deze casus met elkaar?
- Welke rechten moet het Hof van Justitie in deze casus tegen elkaar afwegen?
- Welke belangen botsen in deze casus met elkaar?

Naargelang de voorkennis en het profiel van je leerlingen kun je variëren in de moeilijkheidsgraad en de hoeveelheid informatie die je aanbiedt om de vragen te beantwoorden.

Gemakkelijk: toon eerst de video 'Het Hof van Justitie in de digitale wereld', waarin de leerlingen horen over het EU-recht op privacy en op gegevensbescherming.¹⁵² Toon hun het probleemschema uit I.B.

Moeilijker: laat de leerlingen art. 2 UV (EU-waarden)¹⁵³ en de art. 7, 8 en 11 HV lezen (zie I.C.1) en laat hen zelf de link maken met deze casus.

Bespreek de antwoorden klassikaal.

Modelantwoord:

Conflicterende waarden	Waarde van privacy	Waarde van vrijheid
Conflicterende rechten	Recht op de eerbiediging van je privéleven Recht op bescherming van je persoonsgegevens Recht om te worden vergeten	Recht op vrije meningsuiting Recht op vrijheid van informatie
Conflicterende belangen	Belang van de betrokkene (Mario Costeja González)	Belang van het publiek (internetgebruikers): toegang tot informatie via zoeken op naam in Google Economisch belang van de zoekmachine-exploitant (Google)

¹⁵² https://www.youtube.com/watch?v=SipAQAzjphw&list=PLrkJgoCPSGwzri5-D_zYvioe7lvB5wfc&index=11

¹⁵³ Masterfiche DNA.

Vertel de leerlingen wat de uitspraak van het Hof van Justitie was (zie I.C.2-4). Bespreek aan de hand van het volgende schema:

Recht op de eerbiediging van je privéleven	Recht op vrije meningsuiting
Recht op bescherming van je persoonsgegevens <ul style="list-style-type: none">› gaat normaal gezien voor; zeker voor bijzondere categorieën, bijv. privacy m.b.t. informatie over ras, politieke overtuiging, godsdienst, genetische eigenschappen of seksuele geaardheid	Recht op vrijheid van informatie <ul style="list-style-type: none">› gaat in sommige concrete omstandigheden voor, bijv. over politieke figuren moet meer informatie publiek zijn› voor journalistieke, artistieke of literaire doeleinden bestaan uitzonderingen op de privacyregels
Recht om te worden vergeten <ul style="list-style-type: none">› Google moet link uit zoekresultaten verwijderen	

Zijn de leerlingen het eens met de uitspraak van het Hof van Justitie? Waarom?

Een ander begrip dat je met deze casus kunt verbinden, is de rechtsstaat. Wijs leerlingen erop dat één burger het kan halen tegen internetreus Google: David wint van Goliath. Mario kan zijn grondrecht afdwingen voor een rechter. Wijs er ook op dat Mario's actie verstrekkende gevolgen heeft gehad voor de bescherming van persoonsgegevens in de EU en op wereldvlak. Actief burgerschap loont (zie I.D.1-2-3).

4. Perspectiefwisseling

Laat de leerlingen nadenken over de volgende vraag, die je op het bord schrijft:

“Moeten mensen het recht hebben om te eisen dat nieuwsberichten over zichzelf niet bij de zoekresultaten van hun naam verschijnen?”

Verdeel de klas in groepjes van drie of vier. Elk groepje krijgt een andere casus of artikel: teksten a-f hieronder (de casussen zijn geïnspireerd op opvolgzaak GC, zie I.D.4).

De leerlingen moeten de casussen of het artikel vanuit verschillende perspectieven lezen en vanuit elk perspectief een antwoord op de vraag zoeken. Laat hen zelf bedenken welke perspectieven van belang zijn.

[Mogelijke perspectieven:

- › perspectief van de dader of persoon over wie het bericht gaat (het gaat niet altijd om een misdrijf)
- › perspectief van familieleden van deze persoon
- › perspectief van het slachtoffer (ook het slachtoffer kan in een bericht worden vermeld)
- › perspectief van mogelijke toekomstige slachtoffers
- › perspectief van mensen die mogelijk een relatie met de dader zouden aanknopen (bijv. als werkgever, als partner of als vriend)]

Bespreek de antwoorden klassikaal en vergelijk met de uitspraak van het Hof in de zaak GC, zie I.D.4.

a) Casus Irena

Irena is een Sloveense politica die verzoekt om de verwijdering van een link naar een oude YouTube-video. In die video wordt ze afgebeeld naast de burgemeester van een kleine gemeente en wordt er met een satirische fotomontage gealludeerd op hun vermeende intieme relatie. De burgemeester was toen met een andere vrouw getrouwd. Irena wil opkomen voor de komende Sloveense parlementsverkiezingen en vreest dat een 'herontdekking' van de video haar veel stemmen kan kosten, zeker bij conservatieve kiezers.

b) Casus Egidijus

Egidijus, een Litouwse zakenman, vraagt de verwijdering van een link naar een artikel op een webpagina dat hem noemt als hoofd *public relations* van de *Scientology Church* in Litouwen, een beroep dat hij niet meer uitoefent. Hij vreest dat de openbare link met de Scientology kerk bepaalde klanten kan doen afhaken.

c) Casus Heikkinen

Professor Heikkinen, een bekende Finse academicus, vraagt de verwijdering van de links naar artikels over zijn vervolging als verdachte in een zaak van financiering van een radicale politieke partij in Finland. Er zijn geen artikels bij die de afloop van het onderzoek vermelden. Hij vreest dat zijn politieke overtuiging zijn benoemingskansen kan verminderen en dat bepaalde studentenverenigingen zich misschien tegen hem zullen keren.

d) Casus Samuel

Samuel komt vrij uit een Franse gevangenis. Hij verzoekt de verwijdering van links naar artikels in Franse kranten over een strafzitting en zijn veroordeling tot een gevangenisstraf wegens aanranding van een minderjarige van vijftien jaar. Hij weet dat wat hij deed onaanvaardbaar was, maar hij wil nu elders in Frankrijk een nieuw leven beginnen en iemand ontmoeten.

e) Casus Phil

Phil, een Ierse rechtenstudent, heeft problemen om een studentenjob te vinden vanwege een video waarin hij in een storm door de straten van Galway skateboardt na wat te veel Guinness. Hij wist niet dat hij gefilmd werd, maar de video ging viral op Instagram. Hij vraagt aan Instagram om de originele post van @GalwayGirl89 en alle gedeelde posts op andere accounts neer te halen, maar Instagram weigert. Hij besluit een rechtszaak tegen Instagram te starten, ook al zegt iedereen dat hij geen enkele kans maakt en dat hij zich er beter bij neerlegt.

f) Extra: de populairste YouTubers van Vlaanderen

Lees het artikel 'Van tranen tot doodsbedreigingen: vijf vragen over de open oorlog tussen de populairste YouTubers van Vlaanderen'.¹⁵⁴ Bijkomende vraag: Moeten *influencers* anders worden behandeld in het privacyvraagstuk?

5. Borddiscussie

Schrijf de volgende stelling op het bord: "We moeten het recht hebben om vergeten te worden bij zoekopdrachten op internet." Vraag de leerlingen om in stilte een antwoord op het bord te schrijven met argumenten voor hun antwoord. Vraag ze om op elkaar te reageren.

Mogelijke argumenten pro en contra die in een nabespreking aan bod kunnen komen:

"We moeten het recht hebben om vergeten te worden bij zoekopdrachten op internet."	
Akkoord	Niet akkoord
<ul style="list-style-type: none">› Door het internet is het veel gemakkelijker geworden om informatie terug te vinden over fouten die mensen in het verleden hebben gemaakt. Mensen veranderen echter en moeten niet blijvend worden afgerekend op hun fouten uit het verleden.› Zonder het recht om te worden vergeten, verdwijnen onze persoonsgegevens nooit meer nadat we ze eens gaven. Zo krijgen anderen, bedrijven of overheden veel inzicht in ons privéleven.› Het privéleven is een cruciaal onderdeel van ieders identiteit. Daarom zijn de bescherming van het privéleven en de persoonsgegevens en het recht om te worden vergeten heel belangrijk. Het recht om te worden vergeten is meestal belangrijker dan het recht op informatie en economische belangen.	<ul style="list-style-type: none">› De zoekmachines verwerken niet echt persoonsgegevens, maar verwijzen enkel door naar informatie op webpagina's van derden. Het is niet de taak van de exploitanten van zoekmachines (bedrijven zoals Google) om die webpagina's op hun inhoud te controleren. Google moet niet afwegen of de gegevens te gevoelig zijn, of ze nog relevant zijn ...› De economische belangen van de exploitanten van zoekmachines worden geschonden als zoekmachines niet alle mogelijke zoekresultaten kunnen bieden.› Het recht op informatie is absoluut: eens iets is gepubliceerd, mag dat niet zomaar worden verwijderd. Feiten uit het verleden kunnen belangrijk zijn om het heden te begrijpen en om mensen te waarschuwen voor gevaar of bedrog.

¹⁵⁴ D. Baert, 'Van tranen tot doodsbedreigingen: vijf vragen over de open oorlog tussen de populairste YouTubers van Vlaanderen' VRT-NWS (25.08.2020), <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/08/25/van-tranen-tot-doodsbedreigingen-vijf-vragen-over-de-open-oorlo/>

Overwegingen en praktische zaken die meespelen op de achtergrond:

- › Zelfs een louter Europese *delisting* (verwijdering uit de zoekresultaten) heeft nut. Gebruikers moeten dan al echt actief zoeken naar bepaalde artikels en zullen die niet meer toevallig vinden via een zoekmachine.
- › Eens iets op het internet staat, krijg je het er eigenlijk nooit meer af. Het komt dan misschien niet meer in de zoekmachines terecht, maar via bepaalde websites kun je waarschijnlijk toch nog aan de informatie geraken.¹⁵⁵
- › Een louter Europese *delisting* heeft geen nut. Via een VPN-verbinding of vanop een locatie buiten de EU blijft alle informatie toch zichtbaar.

6. Opzoekwerk

Vraag de leerlingen om op te zoeken wat Google of Facebook allemaal over hen weet. Deze opdracht is interessanter wanneer de leerlingen een Facebook- of Google-account hebben.¹⁵⁶

Als leerlingen wensen dat er informatie over henzelf of links naar bepaalde artikels, foto's ... worden verwijderd uit de resultatenlijst van zoekopdrachten op Google, kunnen ze een aanvraagformulier invullen.¹⁵⁷ Indien ze weet hebben van sites of artikels die storend of mogelijk zelfs illegaal zijn, kunnen ze die via een *takedown request* laten weghalen uit de resultatenlijst van Google en uit andere Google-producten (bijv. een blog gehost door Google).¹⁵⁸

7. Wat denk jij?

- › Is het recht op informatie belangrijk? Waarom? Is de bescherming van persoonsgegevens belangrijk? Waarom?
- › Moeten er grenzen zijn aan de bescherming van persoonsgegevens en aan het recht op informatie? Welke?
- › Wat is volgens jou het belangrijkste: de bescherming van persoonsgegevens of het recht op informatie? Waarom?

Laat de leerlingen eerst voorbeelden zoeken en van daaruit een algemeen (abstract) antwoord formuleren.

¹⁵⁵ Bijv. The Wayback Machine, DuckDuckGo.

¹⁵⁶ <https://www.facebook.com/privacy/explanation>; <https://myaccount.google.com/intro/data-and-personalization>. Zie ook: <https://www.rtlnieuws.nl/tech/bright-tips/artikel/3912096/dit-weten-google-en-facebook-over-je> (met links naar Facebook en Google).

¹⁵⁷ https://www.google.com/webmasters/tools/legal-removal-request?complaint_type=rtbf&visit_id=637341420898661352-2208572172&hl=nl&rd=1. Zie ook: <https://www.webwijzer.nl/sociale-netwerken/ontgooglen-jezelf-verwijderen-van-google.html>

¹⁵⁸ <https://support.google.com/legal/answer/3110420?hl=nl%20&>

Andere casussen in de module Privacy

Heb je belangstelling voor een van de volgende verhalen? Neem dan een kijkje op de website Case4EU.

Casus Planet49 – Het verhaal van de cookies

Duitse consumentenvereniging: “Planet49 mag geen cookie opslaan als de bezoekers van zijn site dat niet uitdrukkelijk aanvaarden. Bezoekers moeten het vakje kunnen AANvinken.”

Planet49: “Bezoekers van de site kunnen een cookie weigeren door het vakje AF te vinken.”

Casus Lindqvist – Het verhaal van de parochie online

Vrijwilligers van een gemeente van de protestantse kerk (Zweden): “Onze collega Bodil mag onze gegevens niet online plaatsen zonder onze toestemming. Wij hebben recht op de eerbiediging van ons privéleven en op de bescherming van onze persoonsgegevens.”

Bodil Lindqvist: “Ik heb recht op vrijheid van meningsuiting. Ik mag die gegevens dus wel online plaatsen. Ik mag informatie geven aan de catechisten.”

Casus Schecke – Het verhaal van de boze boeren

Volker & Markus Schecke: “Wanneer wij als landbouwers EU-subsidies ontvangen, dan mag onze naam en het bedrag van die subsidies niet op een website bekendgemaakt worden. Wij hebben recht op de bescherming van ons privéleven en van onze persoonsgegevens.”

Duitse deelstaat Hesse / Raad en Europese Commissie: “De bekendmaking van deze persoonsgegevens is noodzakelijk voor een grotere transparantie in het gebruik van EU-middelen. De bekendmaking versterkt ook de publieke controle op de bestede gelden. Daarnaast bestaat ook een grondrecht op vrijheid van informatie.”

Casus Schrems – Het verhaal van de student en Facebook

Maximillian Schrems: “Facebook kan mijn gegevens niet zomaar naar de VS sturen. Ik heb recht op bescherming van mijn persoonsgegevens en op de eerbiediging van mijn privéleven. Ik heb ook recht op effectieve rechtsbescherming en moet dat dus kunnen aanvechten.”

Ierse Toezichthouder: “De gegevens mogen wel doorgestuurd worden, want de Europese Commissie besliste in 2000 dat de VS een gepaste bescherming van persoonsgegevens bieden.”

